

Értékkonfliktusok

A modul szerzője: Maksa Katalin

SZOCIÁLIS, ÉLETVITELI
ÉS KÖRNYEZETI KOMPETENCIA

11. ÉVFOLYAM



MODULVÁZLAT

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	Tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
I. Ráhangolás, a feldolgozás előkészítése					
I/a „Számomra fontos, értékes dolgokról” röviden beszélni					
A	„Egy percünk a tiéd!” című drámajáték: számára fontos, értékes tárgyról vagy emberi tulajdonságról, cselekedetéről beszélhet mindenki egy-egy percen keresztül, 4–5 fős csoportokban 10 perc	Saját értékek megfogalmazása, vállalása Értékazonosságok és -különbségek megtagasztalása csoporton belül Önismeret Társismeret	Csoportmunka – drámajáték		
II. Új tartalom feldolgozása					
II/a Boldogságot adó életértékek kifejezése, megjelenítése					
A	Az osztály arról beszélget, mi tesz boldoggá, mi lehet a legfontosabb érték. 10 perc	Kölcsönös bizalom, értékelésmentesség, feltétel nélküli elfogadás megélése Önismeret	Egész osztály együtt – ötletroham		

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	Tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	„Szoborcsoportok” című drámajáték: négy-öt fős csoportok képet készítenek mozdulatokból arról, hogy mi a boldogság. 10 perc	Legfontosabb életértékek kifejezése szavakkal, mozdulatokkal Önismeret	Csoportmunka – drámajáték		P1 (Drámajátékok leírása)
II/b Döntések értékek fontosságáról					
A	„Árverés” című drámajáték: a foglalkozást vezető pedagógus árverésre bocsát értékeket kikiáltási árral. Az aukció végén beszéljék meg, ki mit mennyiért és miért vásárolt. 25 perc	Értékek fontosságának egyéni értékelése Identitásvédő képesség Döntésképeség Önismeret	Egész osztály együtt – drámajáték	Zsetonok	P1 (Drámajátékok leírása) Papírlapok, íróeszköz
II/b Boldog élethelyzetek, életélmények, majd saját élményű konfliktushelyzetek felidézése					
A	Az egymáshoz közel ülő tanulók párokat alakítanak. A párok 3–3 percen át mesélnek egymásnak egy boldog életélményükről szóló történetet („Sikerült elérni céljaimat...”, „Értékesnek éreztem magam...”, „Boldog voltam...” stb.). Ezután olyan konfliktushelyzeteket idéznek fel, amikor nem sikerült elfogadtatni a környezettel számukra fontos meggyőződéseket, amikor nem fogadta el környezet a számukra értékesnek tartott tulajdonságot. 15 perc	Boldogságélmény tudatosítása, kifejezése Problémaazonosítás Problémaelemzés Véleménynyilvánítás Önreflexió	Páros munka – megbeszélés		

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	Tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	<p>Tanulói párok alakulnak. Feladatuk az, hogy gondoljanak egy-egy boldog életélményükre, amikor sikerült elérni valamilyen céljukat; amikor értékesnek, szerencsésnek, elégedettnek érezték magukat. Jelenítsék ezt meg arcjátékkal, mozdulatokkal.</p> <p>Másodsor olyan konfliktushelyzeteket idéznek fel, amikor nem sikerült elfogadtatni a környezettel, számukra fontos meggyőződések, amikor nem fogadta el környezet a számukra értékesnek tartott tulajdonságot.</p> <p>A játék után mondják el egymásnak egy-egy emléküket, illetve hogy mit akartak kifejezni.</p> <p style="text-align: right;">15 perc</p>	<p>Boldogságélmény tudatosítása, kifejezése</p> <p>Problémaazonosítás</p> <p>Problémaelemzés</p> <p>Véleménynyilvánítás</p> <p>Önreflexió</p>	<p>Páros munka – mimi-kai, mozgásos játék</p>		
II/b Értékválasztások megjelenése az emberi viselkedésben					
C	<p>A tanulók 3–4 fős csoportokban beszélgetnek arról, hogy barátaik, szüleik viselkedésében hogyan mutatkozik meg, mi fontos és mi kevésbé fontos számukra a barátságban, a tanulásban, illetve a munkában, a szabadidő eltöltésében.</p> <p>Plakátot készítenek a felidézett viselkedésekről és arról, hogy milyen értékválasztás mutatkozott meg az adott viselkedésben.</p> <p>A tanár kérdésével zárják a feladatot: „Tapasztaltok-e, hogy valaki mást nevezett meg számára fontos dologként, majd adott helyzetben másként viselkedett? Mi lehetett az ellentmondás oka?”</p> <p style="text-align: right;">25 perc</p>	<p>Értékválasztások megfigyelése az emberi viselkedésben</p> <p>A viselkedésben megmutatózó és a verbálisan kifejezett értékek lehetséges ellentmondásainak tudatosítása</p>	<p>Csoportmunka – megbeszélés, plakát</p> <p>Egész osztály együtt – megbeszélés</p>		

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	Tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
II/c Értékkonfliktusok kezelési lehetőségeinek megélése, beszélgetés értékkonfliktusokról egy B. Traven-novellához és Deme László egyik újságcikkéhez kapcsolódóan					
A	Az osztály disputát folytat egy közösen kiválasztott, értékkülönbségeket kifejező vitatételről. 50 perc	Álláspontok képviselői érvekkel Értő figyelem az ellenvéleményt képviselő iránt Képesség a meggyőző, erős érvek elfogadására	Egész osztály együtt – disputa		P2 (A disputa és javaslatok vitatételre)
B	A tanár vagy egy olvasni szerető tanuló felolvassa B. Traven <i>Indiántérítés</i> című novelláját, majd a javasolt szempontsor szerint novellaelemzés következik. 50 perc	Szépirodalmi alkotások befogadása Problémaelemzés	Frontális munka – felolvasás Egész osztály együtt – elemzés	D1 (B. Traven: <i>Indiántérítés</i>)	P3 (Javasolt szempontok a novellaelemzéshez)
C	A tanulók önállóan elolvassák Deme László <i>A beszédkultúra ábécéje</i> című cikkének részletét. Véletlenszerűen csoportok alakulnak, melyek tagjai megbeszélik egymás között a cikk lényegi elemeit, a szerző véleményét és saját véleményüket a témáról. Ezt követően a csoportok a tanár irányításával vitáznak egymással a javasolt szempontok szerint. 50 perc	Értékkülönbségek ütköztetése Álláspontok érvelő kifejtése Értő figyelem Kommunikáció Empátia	Önálló munka – olvasás Csoportmunka – elemzés, megbeszélés Egész osztály együtt – vita	D2 (Deme László: <i>A beszédkultúra ábécéje</i> – részlet)	P4 (Javasolt szempontsor a Deme László-cikk elemzéséhez)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	Tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
III. Az új tartalom összefoglalása, ellenőrzés és értékelés					
III/a Ilyen vagyok című monológ írása önmagunkról					
A	<p>A tanár írásbeli feladatot ad a tanulóknak: a tanulók egyes szám első személyű monológot írnak legjellemzőbb belső tulajdonságaikról, meggyőződéseikről „Ilyen vagyok” címmel.</p> <p>A korábbi párok tagjai felolvassák egymásnak írásaikat. (Nem kötelező, ha valaki nem szeretné!)</p> <p>A párok tagjai kiemelik egymás azon tulajdonságát, amelyet a legjobban tisztelnek és becsülnek. Választásukat indokolják.</p> <p style="text-align: right;">25 perc</p>	<p>Saját értékekben, meggyőzésekben való megerősödés</p> <p>Empátia</p> <p>Feltétel nélküli elfogadás</p> <p>Kölcsönös bizalom megélése</p> <p>Szövegértés, szövegalkotás</p>	<p>Önálló munka – írásbeli szövegalkotás</p> <p>Páros munka – beszélgetés</p>	Papír, íróeszköz	
III/b Beszélgetőkör					
A	<p>Mindenki elmondja, mi volt a legjobb élménye a foglalkozás tevékenységei során.</p> <p style="text-align: right;">10 perc</p>	<p>Élmények tudatosítása</p> <p>Önkifejezés</p>	<p>Egész osztály együtt – beszélgetőkör</p>		

MELLÉKLETEK

P1 – Drámajátékok leírása

Szoborcsoportok

Négy-öt fős csoportokat alakítunk. A játék első fordulójából hagyunk ki annyi embert, mint a csoportok száma. Minden csoportnak egy-egy képet (tablót) kell készítenie arról, hogy mi a boldogság. Amint elkészültek a képek, rövid gondolkodási idő után a vezető által adott jelre a képek készítéséből kihagyott játékosok gyorsan felváltják azt, aki szerintük a legboldogabb. Bármelyik képet választhatják, s ha a kiválasztott képet és alakot valaki már lefoglalta, akkor keressék meg a második legboldogabbat. Többféleképpen folytathatjuk a játékot: a lecserélt játékosok választhatnak, de ahelyett, hogy felváltanák a szerintük legboldogabbat, mellé állnak, ugyanazt a pozíciót felvéve. Ezt követően különböző időközökben tapsol a vezető. A játékosok minden egyes tapsnál tehetnek egy-egy mozdulatot, ami szerintük az adott állapotot fokozza. A változások és az utolsó kép elemzésével ér véget a játék.

Árverés

A játékhoz kártyák, zsetonok vagy papírlapok szükségesek. A játék előkészítése: az árverezendő értékekről (ezek lehetnek erkölcsi, szellemi, tárgyi stb. értékek) kártyákat kell készíteni. Minden résztvevő száz zsetonnal (ponttal) rendelkezik. A játék menete: a vezető (kikiáltó) felolvassa az árverésre bocsátott értékek listáját, majd a kikiáltási árat közölve, egyenként megvételre kínálja azokat. Erdemes feljegyezni, mi mennyiért kelt el. Az aukció végén beszéljük meg, hogy ki mit mennyiért és miért vásárolt. Két rövid

lista az árverésekhez (amelyek szabadon módosíthatók, kiegészíthetők):

„A legfontosabb számomra” – szerelem, karrier, gazdagság, egészség, népszerűség, hosszú élet, sikeres házasság, műveltség, bejárni a világot, nagy szellemi teljesítményeket létrehozni stb.

„Amit legkevésbé szeretek” – hazugság, erőszak, emberek lebecsülése, háború, alkohol, dohányzás stb.

(Forrás: *Játékkönyv*. Szerk.: Kaposi László. Kerekasztal Színházi Nevelési Központ – Marczibányi Téri Művelődési Központ. 2002, 58–60.)

P2 – A disputa és javaslatok vitatételre

A disputa

Európa számos országában a közéleti szereplésre felkészítés egyik módszere. A sportszerű viták sajátos formája, amelyben két csapat bizonyos szabályok szerint méri össze meggyőzőképességét. A disputának nagy hagyománya van az angolszász országokban, és Magyarországon is az oktatás eszköztárába tartozott például a reformáció idején.

A disputa általában két háromtagú csapat között zajlik egy előre meghatározott tételről. Az egyik csapat az állító csapat, a másik a tagadó csapat.

Az állító csapat feladata a tétel bizonyítása, tehát olyan érveket sorakoztatnak fel, amelyek ezt a tételt támasztják alá; a tagadó csapat feladata a tétel cáfolata, tehát olyan érveket hoznak fel, amelyek a tétel hamisságát bizonyítják. Az állító csapat tagjai ezenkívül cáfolják a tagadó csapat érveit, a tagadó csapat tagjai pedig az állító csapat érveit. Mindkét csapatnak meghatározott idő áll a rendelkezésére.

A vitát tanácsos a pedagógusnak vezetni, de vezetheti a feladatra rátermett diák is. A vitavezető megadja csapatok tagjainak a szót, méri az időket, és figyelmezteti a beszélőket, mielőtt lejár az idejük.

A közönség előre meghatározott szempontok alapján dönt arról, kinek az érvei voltak meggyőzőbbek.

IDŐ	ÁLLÍTÓ CSAPAT	TAGADÓ CSAPAT
6 perc	Állító 1 Bemutatja a csapat tagjait. Ismerteti, értelmezi a tételt; ha kell, elmagyarázza a tétel kulcsszavait. Felvázolja a csapat érvrendszerét. Bizonyítékokkal alátámasztja érveit. Nyomatékosítva összefoglalja az álláspontját, és lezárja a beszédét.	
2 perc	Felelet Válaszol a tagadó 3. tagjának kérdéseire.	Kérdés A tagadó csapat 3. tagja kérdéseket tesz fel.
6 perc		Tagadó 1 Bemutatja a csapat tagjait. Előadja álláspontját. Cáfolja az állító csapat érveit, bizonyítékokkal támasztja alá. Előadja saját tagadó érveit, bizonyítékokkal támasztja alá. Nyomatékosítva összefoglalja álláspontját, és lezárja a beszédét.
2 perc	Kérdés Az állító csapat 3. tagja kérdéseket tesz fel.	Felelet Válaszol az állító csapat 3. tagjának kérdéseire.

IDŐ	ÁLLÍTÓ CSAPAT	TAGADÓ CSAPAT
5 perc	Állító 2 Cáfolja a tagadó csapat érveit, bizonyítékokat hoz fel. Megerősíti csapata érvrendszerét. Új érveket hoz fel, bizonyítékokkal alátámasztja érveit. Összefoglalja beszédét.	
5 perc		Tagadó 2 Cáfolja az állító csapat eddig cáfolatlanul maradt érveit. Megerősíti a tagadó csapat érvrendszerét. Új érveket hoz fel, bizonyítékokkal támasztja alá érveit. Összefoglalja beszédét.
5 perc	Állító3 Cáfolja a tagadó csapat cáfolatlanul maradt érveit. Új érveket már nem hozhat fel. Az érveket összefoglalva próbálja bizonyítani, hogy az állító csapat érvei mindent egybevetve erősebbek voltak, mint a tagadó csapat érvei. Lezárja beszédét.	

IDŐ	ÁLLÍTÓ CSAPAT	TAGADÓ CSAPAT
5 perc		Tagadó 3 Cáfolja az állító csapat cáfolatlanul maradt érveit. Új érveket már hozhat fel. Az érveket összefoglalva megpróbálja bizonyítani, hogy a tagadó csapat érvrendszere mindent egybevetve erősebb volt, mint az állító csapaté.

A disputaversenyt az a csapat nyeri meg, amelyiknek az érvrendszere erősebb volt. A legjobb csapat mellett a legjobb előadó is díjat kaphat.

Szemponatok a disputa értékeléséhez:

Milyen volt a tétel értelmezése?
Mennyire támogatták az egyes érvek az érvelési rendszert?
Mennyire volt eredményes a másik csapat érveinek cáfolata?
Megfelelő volt-e a beszédek stílusa?
Meggyőző volt-e az előadásmód?
Őszinték és természetesek voltak-e a beszédek?
Milyen a beszédek felépítése, az érvek logikai minősége, a gondolatmenet kidolgozása?
Hogyan illeszkedtek az egyes beszédek az egész csapat érvelési rendszerébe?

Javaslatok vitatételre

1. Az autóközlekedést korlátozni kellene a városközpontokban.
2. Az osztályozást el kellene törölni.
3. Az állatkísérleteket be kellene tiltani.
4. Aki szegény, maga tehet róla...
5. Vagy szabadság, vagy egyenlőség.
6. A kormány köteles gondoskodni az állampolgárok jólétéről.
7. A cenzúra védi a közízlést.
8. Meg kellene szüntetni a reklámot a televízióban.
9. A barát az, aki nem mond feletted ítéletet.
10. Az ember sorsa attól függ, ahová született.

Vitatételeket szabadon fogalmazhat az osztály is. Szavazás döntsön a vitára bocsátandó tételmondatról.

(Forrás: Szálkáné Gyapay Márta: *Gyakorlati retorika. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1999, 141–147., 154–157.*)

P3 – Javasolt szempontok a novellaelemzéshez

A felhasznált novella értékítélete nem irányadó: független a személyes egyetértéstől vagy egyet nem értéstől. Mivel itt hangsúlyos, hogy két oldal hogyan értheti meg egymást, a tanár feltétlenül legyen tekintettel a kétféle világnézet méltóságára, értékeire. A feldolgozás menete szakadjon el attól, hogy vajon melyik világnézet jobb és hitelesebb, mert erről itt a tolerancia jegyében nem lehet szó. Senkinek az értékeit nem kérdőjelezhetjük meg.

Mit tartott értéknek vallásában, hitében Páter Balverde spanyol szerzetes?

Mit tartott értéknek vallásában, hitében az indián törzsfőnök?

Hogyan viszonyultak egymáshoz, illetve egymás hitéhez? Milyen módon mondta el véleményét, meggyőződését az indián törzsfőnök?

Véleményetek szerint volt-e valamilyen értelme, eredménye beszélgetésüknek?

P4 – Javasolt szempontsor a Deme László-cikk elemzéséhez

Mi Deme László nyelvész álláspontja a trágár beszédről?

Milyen érveket sorakoztat föl, milyen bizonyítékokra hivatkozik?

Deme László álláspontja szerint a kulturált nyelvhasználat milyen értékek kifejezője?

Egyetértesz-e Deme László álláspontjával?

Sorold fel saját érveidet, bizonyítékaidat!